

СРПСКИ СИОН

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АВТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ.

СА БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ СИНОДА.

Власник: СРПСКИ ПАТРИЈАРХ ГЕОРГИЈЕ. — Уредник: САВА ПЕТРОВИЋ.

Број 42.

У НОВОМ САДУ 21. ОКТОБРА 1891.

Год. I.

ВОСКОМАСТИХЪ И ПЧЕЛА.

Воскомастихъ је пчелињи восак смешан са истушеном смолом са различитих дрвета, која расту на истоку. Воскомастихом се обливају свете мошти, које долазе у антиминос и под или у свету трапезу при освећењу храма. О составленіи воскомастиха стоји у требнику овако: во утрѣи прежеде пришествіа архіерейскаго, воскомастихъ составляетъ сиче: воскъ, и мастихъ толченъ и ладонъ толченъ (аще нѣсть мастихъ, вмѣстѣ егѡ вѣлой ладонъ довлѣетъ) и росной ладонъ толченъ же, и алый толченъ же, аще же нѣсть алой, вмѣстѣ егѡ сѣра вѣлая: и полагаютъ прежеде воскъ въ горнецъ новой, противъ мѣры вещи. И егда растопится воскъ, полагаютъ и вышеписанныя вещи, и мѣшаютъ ѡ въ горницѣ стѣсцемъ опаснѡ, чтобы ѿ воскипѣніа не прелилось во огнь: и по маломъ кипѣніи, вставляютъ ѿ огня во странѣ. Аще же соизволятся примѣшати и инѣя благоуханныя приличныя вещи, и сіе не возбранно есть.

Дакле растопљен восак на ватри смешан се са смолом с различитих дрвета и то са смолом која се зове *масих* и која се добија са дрвета *Pistacia Lentiscus*, које расте на острву Кију (*Chios*), са смолом, која се руски зове *росной ладонъ* и коју иначе зову *Benzoë* са дрвета *Styrax*, које расте у Стражњој Индији и на *Суматри*, са смолом вѣлой ладонъ од *Callitris*

quadrivalvis, са смолом од *Aloja*, који расте у Африци, Источној Индији, и са смолом, која се зове *вѣлая сѣра*. Све те смоле с воском у једном суду кухане сачињавају *воскомастих*, којим се свете мошти заливају у светој трапези при освећењу храма или у антиминос.

Мене је побудила последња реченица у чланку о составленіи воскомастиха да као пчелар напишем неколико речи о воскомастиху. Та последња реченица гласи: *Аще же соизволятся примѣшати и инѣя благоуханныя приличныя вещи, и сіе не возбранно есть, а то ће рећи, да је слободно да се с воском могу и друге мирисаве ствари, које су налик на споменуте смоле, помешати при составленіи воскомастиха.* Ја те инѣя благоуханныя приличныя вещи налазим већ петнаест шеснаест година у кошници. Те инѣя благоуханныя вещи сабирају пчеле из пунољака различитих дрвета и са дебла и коре разних дрвета. Ту смоласту материју, коју пчеле купе са различитих дрвета, зовемо ми пчелари *лемом* (*Kitt, Propolis, Stopfwachs, Klebwachs*). Лем је дакле смоласта материја, која се може отезати као восак и која се може растопити кад се загреје и има ароматски мирис. Пчеле га могу сабирати само кад сунце јако прижеже око подне, јер онда се може тек растезати. Оне га носе на

стражњим ногама као и цветни прах, али га не остављају у ћелице, као што остављају мед и цветни прах, него га одмах употребе на залепљивање рупа у кошници и учвршћење саћа. Кад пчеле тим лемом излепе кошницу или оквир, дешава се да пчелар искрха оквир не могавши га одлепити. Тако се тај лем згусне и скамени. Кад у кошницу велики лептир курјак забаса, пчеле га убију, али га не могу напоље извући, него га облепе лемом, те га тим конзервишу да не може трухнути и окужити кошницу смрадом. Ове сам године нашао у једној кошници миша, којег су пчеле убиле и лемом облепиле и конзервисале да се смрад не шири по кошници и да је не окужи. Лем у кошници ништа друго није него смола са различитих дрвета, као што је мастихъ, росной ладонъ, скра вѣлаа и т. д. Значитно је и вредно знати и то, да пчеле восак са лемом помешају кад почињу саће одозго градити да саће чвршће прионе горе за кошницу. Помешан дакле восак са лемом налик је и сродан са воскомастихом. Дакле воскомастихъ налази се и у кошници. Разлика је само та, што у нашим кошницама не може бити баш оне смоле, која се налази на дрветима која расту на истоку, него са других разних дрвета, која се налазе код нас и тај наш лем је оно што стоји на крају о составленіи во-

скомастиха, а то је: инѣа благоуинныа, приличныа вещи.

Ето шта све има у кошници, ето шта све пчеле сабирају Пчела је врло интересантна животиња и највреднији створ божји. Наши су стари особито неговали пчеларство, јер црква је потребовала воска, који пчеле граде. Ја сам пре једанест година пишући историју пчеларства у Срба казао: Црква је хришћанска подигла пчеларство и пчелу узвисила, која даје мед и восак, а восак даје свећу, која служи за увеличање славе Божје. Али данас горе свеће у црквама и од другог којечега. Ја сам пак негде читао, да се у хришћанским црквама оштро налаже, да се горе lumina ex riga cera et ex operibus apum. У Србији је пре неколико година, кад је „Пчела“ излазила, духовна власт наредила, да се горе свеће у нашим црквама само од пчелињег воска. Било би добро, кад би и овде црквена власт исту наредбу издала. То би одговарало црквеном правилу, а и пчеларство би добило већега полета код нас. Црква је подигла пчелу, црква и даље треба да је одржи, јер смо видели шта је пчела све давала цркви*) и шта још даје. Наш је народ узвисио пчелу над свима животињама, јер он вели само за човека и пчелу да умиру.

*) Види: *Годишњица III: Пчеларење у Срба.*

Карловици.

Јован Живановић.

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧКЕ ЦРТЕ ИЗ СТАРОГ ХРИШЋАНСКОГ ДОБА.

По руском превео:

Младен Јосић, свештеник.

У првом добу хришћанства, у том добу великог страдања хришћанске цркве, пут крста праћен је сузама и крвавим ранама и на основу тога исповедници Христови тога времена радо су називали живот свој војном, а себе саме војницима Христовим. Са тешким искуством су познали, да хришћанин бити значи: борити се и страдати. Не обзирући се на то, што се слика гоњене старе цркве повија суморном борбом, бедом и страдањем, поглед се наш са задовољством зауставља на тој слици, која је

собом донела радосно јутро светлог празника у ком се Јеванђеље приказало снагом света. Данас када се свет представља хришћанству и цркви равнодушношћу, шта више и омразом, веома ће утешно и корисно бити забавити се са успоменом на време младости и борбе хришћанства и размислити о том невидљивом творчевом делу, којим је црква покорила себи цео свет.

Трудом и проваласцима у области испитивања црквених споменика добила је црква исторички материјал, који је у мно-

гоме одстранио обичне представе и открио нам нов поглед на живот старе цркве. На основу испитивања споменика, а на име који су представљали стара погребна места хришћанска; на основу натписа и цртежа на пронађеним споменицима, може се створити успешан покушај за цртање старог хришћанског доба. Пре свега покушаћемо да представимо општи одношај према старој хришћанској општини и за ту цељ позивамо читаоца у Рим у доба 200 те године.

I. Рим у 200-тој години.

Пођимо у град с јужне стране знаменитим Апијевим путем (via Apsia) којим је некад ступио у Рим и апостол Павле и дући из Путола. Са леве и десне стране пута пружају се неми споменици могила и то час у облику простих надгробних плоча, час у облику високих ботато украшених маузолеја. Између тих споменика стоје навизане стене, у којима се открива пролаз у тихе подземне некрополе хришћанске.

Капенска капија (Porta Capena), кроз коју пролазимо, одводи нас у најживљи део града — одводи нас огњишту и завичају чувене црне империје, која је своје жеље исказала у двојакој потреби: „Хлеба и позоришта“ (panem et circenses). Хлеба, само хлеба и игре у циркусу! Идући даље нешто ниже у равници под Авентинском и Целском гором развијена је жива ситничарска трговина. Међу ту пролазећим трговцима који громким гласом позиваху на пазар, наилазимо силесију људи источнога типа — Јевреје. Олуј прве Јудејске војне одвео их је у Рим. Помпеј при свом триумфалном походу повео је и њих и за тим их предаде ропству, но ланац ропства они су пре свију на брзо раскинули, али не начином витешким, него нису хтели примити римске обичаје, њихов начин живота, па ни римску кујну, а при том сваки рад како у суботу тако и у друге дане одказаше својим римским господарима. Господарима је досадан и гнусан био слуга јеврејски, који га је и погледом дражио. Тим начином принуђени су били ослободити их ропства и из тих

ослобођених робова поникла је у Риму колонија Јудеја, која се на брзо до 80.000 душа распрострла имајући своју слободну синагогу.

Народ је презирао и дражио те дошљаке чудноватим начинима а на име неразумљивим и исквареним грчко-римским језиком, који су ти дошљаци говорили. Народ је свагда проклињао тог тибарског становника, који је још рано јутром нарушавао сан грађанима, својим громким узвицима по сокаци. Но на све то Јевреји се нису обзирали, они учинише себе нужним фактором у области рада; али поред тога они играху значајну улогу и у свима одношајима живота Јевреј, који обилази куће и путеве купећи лубање (Марцилијан I. 41, 3), Јеврејка, која тумачи сан Римљанки (Јувенал VI. 541), има саплеменика међу ученим песницима, који тај народ највише и подигоше тако, да је с правом могао географ Страбон рећи: „Тешко је наћи у свету место, у ком се не би настанио тај народ и што се не би налазило у његовим рукама.“ (Јосиф, старине XIV. 7. 3.)

Ти Јевреји највише се устремише против младе Христове цркве, клеветом и интригуама рушили су јој углед пред владом и народом, и постоји чак та претпоставка, да је та јудејска клика интригуом изазвала гоњење хришћана при Нерону. У време гоњења Христове цркве, хришћани су били принуђени мирно сносити те јеврејске нападаје, но када се при Константину великом променио положај, када је крст победио, Израил је био дужан платити за неправду, коју учини над хришћанством. И заиста тога часа силазе Јевреји на степен ограниченог права, одношај са нечистом општином јеврејском вернима се забрањује; а и сами су сабори донели у том погледу одређење, као Апостолски (64 правило), Лаодикијски (37 и 38 прав.) и Халкидонски (14 пр.) и т. д. Карактеристично је навести, да су тада хришћани избегавали и деци давати старо-заветна имена и тек у IV. веку почињу се на ново старо-заветна имена појављивати у хришћанству и то особито на истоку.

Но не само да се хришћанство борило са интригама јеврејским, још је више хришћанство мучио унутарњи раздор. Унутарња борба почиње тиме, што је неки Карпофор отворио новчани завод и поверио управу своје љубимцу робу Калисту, који беше хришћанин. Завод беше на услузи свакоме без разлике, но не за дуго Калисту почне претити банкротство, а он да избегне то, скупи новац и побегне. Карпофор га ухвати, донесе у Рим и постави га на пистриниум (воденица, на коју су мећали робове ради казне). На молбу пријатеља а обећањем, да ће своју погрешку поправити, Карпофор ослободи Калиста; но Калист не одржа оно што је обећао, него оде у синагогу, наруши богослужење и проузрокује таки немир, да су га Јудеји напали, истукли и одвели на суд царском префекту Фусцијану, који га осуди на изгнанство у Сардинију. После десет година Калист се ослободи, дође у Рим и ту се узвиси истина не достојанством но делом до првог лица римске цркве епископа Зефирина, који ништа није свршавао без одобрења Калистовог. И кад је 217. године умр'о епископ Зефирин, Калист ступи на столицу епископску. Због тога се против тог моћног фаворита оснује опозиција, вођена Хиполитом, која је агитовала тајно по неким пределима.

Поред тога унутарњег раздора, још је већа опасност претила хришћанству у Риму од „сектанске школе“, која је са истока дошла у центрум тадањог хришћанског света пропагандом за своје начело, које је највише понижавало положај хришћанских пастира према пастви. И када им нису дали места за мртве у општем гробљу, они оснују на Апијевом путу за себе и своје приврженике засебно гробље, где су на споменицима исказивали учење своје науке.

Таким спољним и унутарњим тешкоћама ступа хришћанство са опасношћу у III. век.

Продужимо наш пут даље. Пут Апијев са леве стране сужава се огромним округом Максима а са десне пак југозападним горама Палатинским, а на врху истих узвишавају се императорски дворци,

откривајући у блеску неограничену раскош цесаризма. Нико од становника није ни слутио, да ће то бити развалине разрушених зидина императорских, које ће подићи наследник истих, и који ће бити на челу сада презрене хришћанске општине.

Тима дворцима придружује се здање, у ком су се учили императорски питомци и официри. (Висконт вели, да је био стра жарски дом, но без доказа.) Приближујући се томе здању примећујемо, да су зидови покривени силесијом цртежа, натписа и исписаним именима. Порекло тих цртежа приписује се веселој нарави младића, који су ту живели и који из дугог времена то радише. Један у радосном очекивању блиског му отпуста а на завист другима написа: *Corinthus exit de paedagogio* (Коринт оставља училиште); други из омразе према своје учитељу нацртао је од њега карикатуру; а трећи у нежним осећајима поверава зидовима имена срцу му блиска. Међу разним таким натписима и цртежима примећује се један чудноват цртеж, који се на први поглед чини загонетан. Израђен је на зиду општрим инструментом и представља облик човечији приљубљен крсту, но место човечије главе стоји на њему магарећа, окренута лево са стране гледаоца. Пред крстом стоји младић у краткој доњој хаљини и војничкој обући шиљући левом руком пољубац лрку приљубљеном крсту. Под целом пак сликом написано је великим словима: Алексамен клања се своје Богу.

Тај цртеж постоји и данас у Кирхеријанском музеју у Риму. Опширно га је описао Бекер у своје делу: *Das Spottcrucifix der römischen Kaiserpaläste* (Бреслава 1866 год.) и Краус у делу: *Das Spottcrucifix vom Palatin* (Фрајбург 1872. год.). Тај цртеж, о ком говорисмо, води нас у област разних тумачења и клевета од стране незнабожаца, којима су подвргли веру и живот младе хришћанске цркве, која је све то мирно и трпељиво подносила, но тим је више на себе навлачила омразу, која се у разним поругама исказивала. Неуљудност и злоба незнабожаца према хришћанству исказује се спољ-

но заиста у жалосном но поред тога и смешном облику. Тако тих живот верних, па ипак му је даван најподлији прекор, на име: што хришћани представљаху себе углом цркве Христове, дало је повода клевети, да се хришћани боје света, да им је начело, које се не може произвести; што се хришћани називају између себе братом и сестром, и то је изазвало рафинирано и подло тумачење; а вера цркве, да Господ у тајни св. причешћа даје вернима да једу његово тело и крв, изазвала је ту ужасну клевету, да хришћани за свршавање свога богослужења убијају и једу децу.

Међу тим чудним и разним преставама незнабошким о хришћанству најрадије изнашаху, да се хришћани клањају крсту, на ком је прикован човек са магарећом главом, кога они истицаше за Бога хришћанског. Један незнабожац о хришћанству овако говори: „Они по ма каквом убеђењу дају поштовање презреној скотини, која је код њих освећена глава.“ (Муноције Феликс.) У Картагини у то време један Јевреј, који се бавио са продукцијом зверова за поругу хришћанства прикује на зиду куће своје слику, која је представљала таког Бога. (Тертул. Апологетика 16. гл.) У каквој је неразумној основи лежала та језичничка представа о Богу хришћанском, данас се већ не може истраживати, али Тацит и други стари писци говоре, да су на против Јевреји одавали поштовање магарцу. (Тацит 5. гл., 4 ст.) И за то што су у старо доба мешали хришћанство са јеврејством, вероватно је, да је тај обичај из зависти приписиван хришћанству.

И васпитаници императорског завода слушали су о тако изнешеној вери хришћанској, и ето видесмо да је један од њих да би исмејао свога друга хришћанина Алексамена, нацртао га пред крстом, на ком је био прикован такав Бог. Но ту цел, да досади Алексамену, није постигао, јер је Алексамен у својој соби на зиду дубоким урезом написао, да би сваки могао видети и прочитати: „Alexamenos fidelis“ т. ј. Алексамен не обзирући се на све то веран је своме Господу. Он беше тога

мишљења као и један знаменити црквени писац, који је на изазивање једног језичника одговорио: Господ и Спаситељ наш И. Христос ћутао је, кад су против њега износили лажне сведошбе и није се правдао кад га оптужише, јер је знао, да живот и дела му силније говоре за њега, него ли реч, коју би изустео за оповржење лажних сведока. Не обзирући се на грубу силу, на јавне и тајне нападаје — Јеванђеље ипак празнује и цвета у Риму, обухваћа лагано све слојеве, и палате и колебе, и ето као што видимо по Алексамену обухватила је и омладину римску, која се учи сред силе језичничке, сред раскоша римског цесаризма. Хришћанство тога времена са правом може довикнути језичницима: „Ми — од јучерашњег дана и данас већ напунисмо цео ваш свет.“ *Hesterni sumus et vestra omnia implevimus.* (Тертулијанова Апол. 37. гл.)

Цртајући живот младе хришћанске цркве, посмотримо из каквих је слојева римске општине нашло хришћанство себи приврженике. Многобројни натписи а с њима и разни цртежи нађени у катакомбама дају могућност, да се у том погледу из ради веран закључак.

Најрадије се изражавају светски исто-рици да је елеменат, у ком је проповед јеванђелска нашла одзива, био састављен из пролетеријата и робова и да се тек у III-ем веку хришћанство узвисило из те сфере у вишу класу. Но споменици у том питању представљају нам са свим друкчије ствар. Од њих дознајемо, да основ римске цркве не беше у пролетаријату ни у робовима, но у оним слојевима градских становника, који се растужише над моралним и религијозним падом старога света, и по нашем мишљењу први носиоци и представници хришћанства у Риму нису били истина религијозно и морално опала римска аристократија, но нису били ни пролетаријат, него здрав елеменат, сталеж нижег грађанства, који нису лишили себе „чути недостатке времена и примити средство за спасење.“ Са тим сталежом нижег грађанства, хришћанство је с успехом продрло у све сталеже тако, да у 200-тој години има већ тврд наклон животу свом.

Илијарица, занатлија, презрени крчмар се-ди у црквеном скупу са знатним женама римске аристократије, са императорским чиновницима и официрима. Знатно лице, које у цирку из сенаторске ложе исказује своје меродавно одобрење рукопљесом приступа трапези Господњој са последњим

слугом цирку, који дужност кочијаша врши. Имена славних правника, императорских курира, преторијанаца тибуртинских врата, која су и ап. Павла затворила, налазимо у званичним списима римске хришћанске цркве. То нам све сведоче и разни натписи на споменицима.

(Наставиће се.)

РАЗМИШЉАЊЕ НА ДОГЛЕДУ

НОВОСАГРАЂЕНЕ ЗГРАДЕ ГИМНАЗИЈСКЕ И БОГОСЛОВСКЕ.

Еимар отпочину; зидар је уморан спустио чекић и мистрију, дунђерин брадву своју, па и сви остали радници и надничари не раде већ више — *гошова је зграда, задужбина браће Анђелића*, највећа, што је још остави након себе народу свом српски Митрополит. Готова је, ето, та дивна зграда: *гимназија и богословија*, и са звоника већ се разлеже у своје време познати весели звук старог звонцета — аманета задужбине родољубивога неумрлога *Димитрија Анастасијевића-Сабова*. А над зградом том као да видљиво држи разбуктелу зубљу своју Ђеније просвете! О, када би позвани мужеви увек брижно водили бригу светлости те, како би њене зраке све већма и већма и све даље и даље допирале у све крајеве, где се српски збори и дише, како би и Србин већ једном пошао упоредо са народима, који живу око њега! И, о када би сваки српски син, који ускрочи кроз широке двери под окриље те светлости, под окриље науке просвете, напретка — добро појмио и имао увек на уму, е му у тим сферама ваља орно и вољно поради́ти не само за своју личну будућност, него уједно и за добро народа српског, народа свог! — Али добар је Бог, и Он се неће на нас вечито гњевити — . . .

Гледајући ту нову зграду бавио сам се у мислима нарочито са богословским заводом. А размишљајући о лепој будућности тог драгог чеда наше крваво стечене автономije, одведе ме некако и нехотице моје сећање у скору прошлост његову, а нарочито у оне дане, што сам их и ја

провео као карловачки богословац. И пред мојим душевним очима пролажаху редом све поједине фазе, сви поједини моменти тог периода живота ми земаљског.

На жалост морам рећи, та ме успомена није могла да доведе у онаково расположење, у какову се налази онај, који може таком приликом да рекне: „да дивни ли беху ти моји данци, да много ли зарадих ја у њима!“ Јер то премаћеће мога живота не беше исткано ни преткано чарима, па којима би ти око починуло са задовољством — та наша богословија све до скорих времена не беше какав вољно обрађиван и гајен врт, већ беше то немарно напуштен и запуштен парлог.

Та када се само сетим *у оиће* устројства те, пре седамдесетшесте године онако жељно ишчекиване „*нове богословије*“ дође ми увек на памет она мајсторија трговачка, када на стару, устојану какву робу прилепе нову, звучну „*вињету*“, те ју лаковерном свету намећу као какав ваљан производ. Јер та „*нова богословија*“ заиста не беше далеко умакла од саме оне „*старе богословије*“. И у њој беше богословцу, „*као кад гладан снi да једе, а кад се пробуди, а душа му празна; или кад снi жедан да пије а кад се пробуди, а он изнемогао и душа му жедна*“, као што стоји у пророку Исаји ¹⁾ Она у самој ствари беше пародија појма о новој богословији, и троштити оволики грдап новац на издржавање једног тако трухлог завода, једва ако није значило: „сејати пшеницу, а трње жети, мучити се, а користи не имати, и стидети се летине своје“,

¹⁾ Гл. 29., ст. 8.

као што то каже пророк Јеремија²⁾ Над њом беше једном речју, небрижљивом, нехатном руком „с више“ разасрт суморан вео очајне тмине, под којим лено лебдијаше дух дремежљива немара; под којим беше — да се изразим са нашим митроносним Његошем —

Ка' кад зраке умру на планину,
Кад утоне сунце у пучину.

А ко зна, како ли је све до лањске године изгледао *распоред часова* тог нашег јединог *вишег* завода; ко је слушао, како се тада у том *вишем* заводу поједине студије у главном нису *предавале*, него се тек *задавале поједине лекције*: ком су уз то знане још многе друге појединости (нешто ме уздржава да их овде све ређам) — тај ми свакако не ће рећи, е претерах у горњим својим речима. А и не кажем то ја усамљено. Та већина богословаца тога доба опајала је јасно и теретно је сносила недостатке тог училишта. Та многи се ту дух бунио, што га ни чим не задовољавају; многи је гледао са огорчењем на јадни одношај између својих способности и онога, што с њима зарађује; многи се мучно борио са својим индивидуалитетом, што га амбицијозно гоњаше да се међ првима напаја на изворима науке; многومه лежаше као сињи терет на срцу што тај занемарени завод, у ком угаснуше сви виши идејали, и свака агилност, не могаше да прошири наш богословски видокруг, не могаше да унапреди наш душевни живот нити моћно да уздигне ниво наших интелектуалних способности! Јер заиста ту се не могаше да задовољи ни дух, ни осећаји, ни чежње.

Да, да; црне беху прилике тога доба у богословији карловачкој, а све са немара *шаданих меродавних личности*, које ју, као што то јасно беше, сматраху тек као неко худо пасторче народа нашег, и — док су око ње разноврсне пропаганде држале разјапљена своја прождрљива зјала — од ње као да су *хоштилице* изолирали све, што би ју било могло да унапреди.

Тако беше некад. . .

А Боже мој, еда-ли се то на стогоди-

шњем земљишту гимназијском, са финиксом гимназијске зграде, рађа у новим просторијама богословског училишта и нов дух, нова ера и науке богословске у нашој цркви? Свиће-ли и њој зора? Је ли ту већ ора, која доћи мора?

Тако се питам. А на та питања као да ми одговара неки унутарњи тајанствени глас: „Да, у богословији карловачкој почиње нова ера; њојзи свиће зора; ора је, која доћи мора!“

И заиста, када узмемо у обзир — крај више других јаких сведочанстава — да за катедре тога завода ступа уз лањске нове снаге (Јакшић и Грујић) нами са богословских му радова добро познати протојереј *Вучковић* и свршени студента московске духовне академије, *Зеремски* — тада нема сумње, е то нека вољна рука прегну да родитељску води бригу око тога нашег јединог и тако важног вишег училишта, те, дакако, такав озбиљан рад и не може остати без својих битних приметних последица.

„Па је-ли то сада већ крај питању о тако нужној реформи наше богословије? Јесмо ли на том пољу већ једном на оном жељеном ступњу, на коме се налазе слични заводи наших иноверних суседа? Је-ли то већ доба, када ће се и на нашој богословији гајити *знање* и *наука*, те хоће ли већ једном то мило нам јединче слати народу нашем способне свећенике, врсне пастире бодре чуваре, који-но ће свагда и *хшешти* и *умешти* да нас узимају у закриље своје обране, какову може пружити једино мудрост и умење?“ — тако ће ваљда премишљати многи после мојих горњих речи.

Нека ми је, штов. г. уреднице, дозвољено да на то одговорим у ступцима овога цењенога листа, ма и у кратко.

Нема сумње, да напредак наше богословије, као и сваког иног просветног завода, зависи у првом реду од професорских снага. Али што год је до данас на том заводу чињено у том погледу, то је — по мом немеродавном мишљењу — тек камен до камена у *штемљу*, а сама грађевина, онака, какву је многи себи замишљамо, и каква нам у опће и треба —

²⁾ Гл. 12., ст. 13.

још вије подигнуша. Ту треба још много радити, још много, врло много жртвовати.

Док не будемо за кашедрама шога завода имали шолико људи од науке, да ће сваки имати шек онолико посла пред собом колико људске силе смјгу, а не буде морао појединац да се бочи са три-четир разноврсна предмета; докле ш ј. сва предавања не буду строго научна, ешо, све ће дошле, по мом мишљењу, биши осетљивих недосташака у богословији нашој.

Та задатак је нашега свећенства велик и његова је борба са ваљано спреманим иноверним свећенством у многим крајевима тешка, а по гдезде и очајна, па шта ће онда наш свећеник, ако је научио да се тек диви резултатима науке, а није се учио уједно и окретности у вођењу знанственог оружја, што ју даје самосвојно истраживање — а на што одушевљава нарочито пример учитељев? Та — као што рекох другом једном приликом — нами ће заиста тек тада гранути сунце, када наши свећеници буду свесни, да они морају бити жељни „ѣкѡ новорождени младенцы словеснагѡ ѣ невестнагѡ млека, ѣкѡ да ѡ немѡ возрастѡтѡ во спасеніе“, као што то вели св. ап. Петар у својој првој посланици.³⁾ Ми ћемо имати тек онда ваљане, праве духовне вође, када наше свећенство буде добро имало на уму оне Осијине речи:⁴⁾ „Када си ти одбацно знање, и ја ћу тебе одбацити, да ми не вршиш службе

³⁾ Гл. 2., ст. 2.

⁴⁾ Гл. 4., ст. 6.

свећеничке.“ Наше ће свећенство тек онда моћи одговорити своје позиву и дужности својој, када буде моћно „ѣ ѡутѣшати во здравѣмѡ ѡученіи, ѣ противащыасѡ ѡбличати“, као што се то вели у посланици к Титу,⁵⁾ јер баш око нас, па богме и у самој нашој средини „сѡтѡ мнози непокривни, сѡслоуцы, ѣ ѡумомѡ прелцени, ѣ ѡже подоваетѡ ѡуста заграждати; ѣ же всѡ домѡ разврацаютѡ, ѡучащѡ, ѣ же не подоваетѡ!“ Нами ће бити добро тек онда, када наше свећенство буде „пред Богом за народ и ствари његове јављало буде Богу, и учило га буде наредбама и законима његовима, и показивало му буде пуше, којима му ваља ѣти и шша му ваља радиши“, као што то стоји на једном месту у Мојсију.⁶⁾ Ми ћемо тек онда имати ваљано свећенство, када оно заиста буде имало „сољѡ въ сѡвѣ“, и буде тежило за тим, да са разлогом важи за „сѡвѣтѡ мѡрдѡ.“

Да, да наше ће свећенство тек тада одговарати своје светом позиву и ми ћемо се тек тада моћи с њиме поносити, када оно буде у сваком погледу савршено, узорито — а таким ће га учинити једино виша наука, до које ће опет доћи, ако га томе буду и обучавали људи од науке.

И опет велим: ако смо озбиљно ради — а о том већ нема сумње — да наша богословија у Карловцих буде школа знања, онда нам ваља па њу још много жртвовати!

Отъеслав.

⁵⁾ Гл. 1., ст. 9—12.

⁶⁾ II., гл. 18., ст. 19—20.

ЗНАЦИ ПРАВЕ ХРИСТОВЕ ЦРКВЕ.

(Против учења Вл. Соловјева.)

(Наставак.)

Теоретичко утврђивање свију тих новотарија слиједило је тек после тога, како су случајно примљене и ушле у обичај, т. ј. с почетка су на њих привикивали а касније су тражили за њих теоретичког разјашњења и основа. При томе, као што обично бива код расколника и јеретика, изнимке пређашњег живота постајаху законом, а што је прије важило као закон, то се испуштало

или са свим забрањивало. Тако на пр. крштење обливањем допуштало се у древној цркви као изнимка само за бѡне, а крштење погружавањем било је законом, а у латинској цркви, обратно, погружавање постало је изнимком а касније је сасвим изашло из употребе, а крштење поливањем постало је законом. Причешће под једним видом било је изнимка а под оба вида закон а у латинској цркви —

под једним видом постаде законом, а под оба вида — бијаше с почетка изнимком, а касније бијаше законом сасвим забрањено.

Без обзира на то, да све те новотарије имају карактер мјестних предања, оне постадоше обвезнима за све, силом непобитне важности папскога пријестола, под чијом заштитом уђоше оне у живот и праксу латинске цркве. И ето баш то присвајање појединих предања римске цркве и сачињава неоспорни и неопшкољиви знак њене заблуде. Због чега се она, као црква посебна али неправедним присвајањем, и назива црквом *папистанском*, исто тако, као и исповиједање, које води поријекло своје од Лутера — *лутеранским* — а реформатско — *калвинским* и т. д.

Источни патријарси описују постанак латинских особина овако: назвавши учење латинско „и од Сина“ јереси, они пишу: „Јерес та, са многим новотаријама које стоје с њом у сези, појавивши се око половине VII. вијека, с почетка непозната и без имена, а под разним видовима, која се у току каснијих вијекова распростирала по епархијама јевропског запада, за тим, надвладавши православље у тим странама, због немарности тадашњих пастира и заштите власти, уведе у заблуду мало по мало не само шпанске, дотле православне цркве, већ и германске, и галиканске, па и саме италијанске, чије се православље негда разносило по цијелом свету и с којима стајаху у саобраћају најсветији оци наши, као: Атанасије Велики и небојављени Василије, и чије је јединство и опћење с њима допринијело да се сачувала чистоћа учења саборне и апостолске цркве до седмога васионског сабора. А када су, завидјући непријатеља добра, новотарије у погледу здравог и православног учења о св. Духу (на кога хула, по ријечима Господњим *неће се отуђити људима ни на овоме свијету ни на ономе* — Мат. 12. 31—32), за тим једне за другом новотарије у погледу божанствених тајана, особито спасоносне тајне крштења, св. причешћа и свештенства, — када су ове неподобштине, избијајући на површину једна за другом, овладале самим најстаријим Римом, онда су оне,

добивши важност у цркви, заогрнуле се карактеристичним именом *папизма*. Јер од епископа римских, названим папама, премда су неки одмах у почетку устали саборно против новотарије, као што су били: Лав III., Јован VIII. и одбацили ју пред цијелим свијетом, — један помоћу сребрних дашчица, други у посланици блаженому Фотију у вријеме (тако званог) осмога васионског сабора и у посланици Сфендопулхру, због Методија, епископа Моравскога, али већи дио њихових прејемника, преваривши се овом јереси, противном правилима саборским, и правом на господство над свима црквама, и нашавши у томе за себе многе свјетске угодности и користи измисливши монархичност у саборној цркви и самовластност у раздавању дарова Духа светог, не само да су измијенили древно своје богослужење, одцијепивши себе таким новотаријама од осталог древног и истинито-хришћанског друштва, него су се још постарали, не без срамног лукавства, као што свједочи права историја, да повуку за собом у одадњаштво од православља и остале четири патријаршије и на тај начин покорити саборну цркву „вољи и заповиједи човјечијој.“ („Окружна Посланица“ стр. 9—11.)

Г. Соловјев, не гледећи на то, што пише с намјером да поведе за собом стотину милиона душа унији с Римом, тако је равнодушан према окривљивању латинске цркве у новотаријама, да морамо признати једно од двога: или он не појима силе и важности тог окривљивања, или се намјерно уклања од очитог осуђења. Да би се измириле двије стране, које се парбе и које скоро хиљаду година иду свака својим путем, неопходно је споразумјети се до најмање маленкости у свима спорним тачкама и, на тај начин, спремити подлогу за измирење. Међу тим он стоји искључиво на становишту паписта и хоће да нас православне убиједи, да је латинско тумачење Христова обећања Петру једино вјерно, да, ко вјерује Христу, тај мора признати, да је тај камен (и на *сѣмъ ка́мени сози́ждѡ цѣрковь мою*) свети апостол Петар, који је одређен да

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

буде темељем социјалнога устројства цркве и да је он положен баш у Риму, у особи римскога епископа, јер изван Рима нема ничега, што би валик било на врховно главенство за васионску цркву. — Но народ од сто милијона полазећи у свом суђењу о религиозним питањима, не од идеја, већ од устројства правог црквеног живота рећи ће, да премда је тумачење г. Соловјева врло оштроумно, али је — одвише философично, да, ако живи непрекидним предањем, онда и схваћање наведених ријечи мора имати своју непрекидност, а свако мудровање биће самовољно и неће нас моћи убједити. А историја нам свједочи, да послије Апостола није остало ни најмањег трага ма какве самовладе у цркви; кад би она била божанствена установа она би се без сумње сачувала или у правилима, или у каквом год богослужбеном чину или свештенодјејству. Међу тим — ништа сличнога нема; ми видимо са свим противно. У апостолским правилима, којима се црква васионска управљала за прва три вјека свога опстанка и која послужиле за почетак каснијем развићу каноничкога права, питање о прејемству апостолскога рукоположења и управи црквеној рјешава се врло просто и јасно, без сваке двоисмислице и неодређености. Мјесто једноличнога рукоположења узаконјује се саборно, мјесто једноличне власти узаконјује се управа исто тако саборна. Првим, као источним правилом, установљује се, да епископа рукополаже „сабор епископа“ два или три епископа, које се непрекидно продужава у цркви источној; правилом 34. и 37. узаконјује се поредак саборне управе, при чему је правилом 34. положен био темељ развићу каноничке власти главних епископа у сваком народу и устројству јерархијског јединства у особи првога међу првима. Кад се тим правилом установило, да „епископи сваке поједине народности (предјела државе) морају познавати најпрвога међу њима и без његова знања ништа не предузимати; а тако исто и најпрви међу њима нек' не предузимље ништа без знања свију епископа, особито у питањима, која се тичу

цијеле народне цркве,“ — то су се истим тим правилом узаконили одношаји и међу најпрвима епископима, и „најпрви епископи морају знати првога међу њима и са савјетом њиховим, имају се рјешавати питања, која се тичу цијеле цркве“. У мојој књизи („О главенству папе“) било је већ доказано, да је црква васионска досљедно ишла за тим, да оствари то јединство, па ако је престала, то је једино кривицом римских епископа. Канони васионских сабора признали су им првенство и старјешинство, али то каноничко преимућство није им давало никаквих искључивих благодатних преимућства свештенства. Свети Лав, премда је и био штован на IV. вас. сабору, као прејемник апостола Петра, но он није усљед тога постао по епископству над осталим епископима, већ се је сматрао исто онаквим епископом као и сви други.*)

А од времена папе Николе I. под каноничко преимућство стадоше подметати право божанствено; папа се поче сматрати првим и најстаријим епископом не по саборном одређењу већ по божанственом праву; а заједно с тим промијенила се битно и његова јурисдикција. Кад се он сматрао најстаријим по саборским канонима, он је потпадао под њихов суд; а кад се сматрао најстаријим по божанственом праву, то сама логика захтјева, да би он потпадао једному божанственому суду, као што је најпослије послије кратке борбе са саборима и признато папи: „папа је над саборима и не подлежи њихову суду.“ У томе је лежала прва и главна узурпација т. ј. самовољно присвојење римским епископом оне власти, која му не припада. Друга, као посљедица прве, састојала се у томе, што су папе присва-

*) Света источна црква, премда високоштује светога Лава, папу римскога, ипак се тропар, који је суштина свију осталих славопоја, спјеваних дотичном свитељу, узима из опћег Минеја, т. ј. тако је састављен, да се промијенивши име, може појати исти тропар и поју га и у славу других светих, сличних св. Лаву, а на име: преподобному Теофану (епископу), преподобному Јов. Дамаскину (пресвитеру), преподоб. Стефану Саваниту, а и еписком св. Сави и др. На пр. „Православјя насѣвѣние“ и т. д. (20. фебр.) Да је источна црква заиста сматрала светога Лава темељем и главом васионске цркве по божанственој установи, она га не би упоредила са св. Јованом Дамаскином, простим пресвитером Јерусалимске цркве.

јале себи свјетску власт и независан положај. По нашему схваћању, положај првога епископа васионске цркве, кад се подиглоше нове државе на развалинама римске империје, морале би биле обезбједити свјетске власти, да би он могао безбрижно сазивати васионске саборе и настојати да се извршују њихови закључци, али папе не чекајући ни нових саборских одређења у погледу извршавања закључака васионских сабора и сазива на сабор епископа васионске цркве, ни међународних договора ради одређења његова положаја у државама, сами присвојише себи виша права у цркви и самостворише себи свјетску власт и међународни положај; и једно и друго бијаше *узурпација*, за коју сад почеше и плаћати римски епископи. Тако, узмимо приспобуду г. Соловјева из посијаног жира поче се развијати храстово дрво, али на то дрво прикаламише многе, несродне му гранчице тако, да је из храста постало неко ново дрво, ни најмање налик на храст; положен је био темељ цркве и домаћин је предао градитељима да продуже градњу, и где, једна је половина градите-

ља промјенила план, те је мјесто храма сазидала дворац, који је имао надилазити својом величином и раскоши све постојеће двореве земаљских царева: усљед те промјене плана друга половина не хтједе пристати с њима на ту градњу, већ продужи да изгради по предложеном плану цркву Христову. Ево правога узрока раздиобе западне и источне цркве — измјена божанственога плана од стране западних, а никако није сепаратизам источних хришћана, као што тумачи г. Соловјев у својој причи (Intr. pag LXI—VI.)

Ми смо увјерени, да ће с папизмом бити оно исто, што бива са сваким садом „*ѣгоже не насади оѣцъ небесный*.“ — т. ј. он ће се искоријенити у одређено вријеме. У својој „Окружној Посланици“ источни патријарси пишу: „Између јереси, које распространише Бог зна како по већем дијелу васионе, бијаше негда аријанство, а сад је — *папство* Али и ово последње (као и прво, кога је већ са свим нестало) премда је до данас још моћно, не ће се моћи одржати до краја, већ ће пасти и нестати га и *вѣлїи глѣсѣ небесный възгласїтъ въ нѣмѣх*: *низложѣнъ*.“ (Апок. 12. 10.)

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

Б Е Л Е Ш К Е.

— (Састанаџ св. Архијерејског Синода). Св. архијерејски Синод отворен је у недељу 13. (25.) октобра о г. прописаним свечаним начином. Присутни су били сви архијереји наше православне срп. митрополије карловачке, и то: Његова Светост Патријарх *Георгије Бранковић*, преузвишени и високопреосвећени епископ будимски *Арсеније Стојковић*, високопреосвећени епископ вршачки *Некшарије Димширијевић* и високопреосвећени епископ пакрачки *Миرون Николић*. Његова Преузвишеност г. *крал. повереник барон Федор Николић*, допраћен двојицом епископа, дошао је са својим секретарем г. *Душаном Јорговићем*, у пуној гали у синодалну дворану, па је изјавио: да је Његово цар-

ско и краљевско ап. Величанство благоволено узети на превишње знање, да ће епископски синод српске митрополије 13. октобра своја саветовања да продужи. Кр. повереник изразио је жељу, да синодална радња буде у сваком погледу успешна.

За тим је Његова Светост патријарх Георгије изговорио ову беседу:

„Ваша Преузвишеност! У поданичком страхопоштовању усуђујем се изјавити своје сабраће епископа најдубљу благодарност Његовом ц. и ап кр. Величанству за превишњу владарску милост, којом је Његово Величанство дозволити благоизволело, да се архијерејски синод православне српске митрополије на данашњи дан под мојим председништвом састати и

велеважни по цркву и државу *задашах* попуњена изражњених православних српских епископских столица обавиши, а уз то и неке шекуће послове своје свршиши може

„Свевишњи Господ нека награди Његово цар. и кр. апостолско Величанство својим најобилатијим благословом, нека Му продужи дане Његове до најкрајних граница човечијег живота и нека Му обвесели милостиво владарско срце најсјајнијим успехом у свима делима Богом Му дароване монархије, и овенча Му чело венцем неугасиве славе на утеху Његову а срећу и радост свиколиких народа под моћним скиптром Његовим.

„Задатак, који овај верно одани Архијерејски Синод решити има, врло је тежак, али помоћу Божијом и уз моћну заштиту и владарско-очинску благонаклоност Његовог ц. и ап. краљ. Величанства, овај најпонижнији Архијерејски Синод узда се, да ће га како на корист цркве и државе, тако и на превишње задовољство Његовог Величанства решити, тим више, што су оне тешкоће, које су до сад пречиле попуњене упражњених епископских столица, од чести и уклоњене, и што је за време од једне године дана било прилике искусити у њиховом раду и владању лица, која би се за кандидате епископског достојанства истаћи могла.

„Но повољан успех у овом послу зависи и од високе благонаклоности Ваше Преузвишености као краљевског повереника, којој се и овом приликом препоручујемо са то већим поуздањем, што смо и до сад срећни били благохотну потпору Ваше Преузвишености, и као Њег. Величанства и високе Му земаљске владе повереника, и као верног сина наше св цркве и нашег народа уживати.

„Завршујући кличемо из дубине душа наших: Да живи Његово ц. и ап. кр. Величанство, премилостиви краљ наш и господар Франц Јосиф први!

Живела висока краљевска влада!

Живела Ваша Преузвишеност!“ —

Овај говор св. патријарха пропраћен је бурним усклицима

Саветовања св. Синода беху тиме о-

творена, а кр. повереник отпраћен је у свој стан.

У почаст кр. поверенику давао је св. патријарх свечан обед, на ком је било до 40 званица.

У понедељник 14. (26.) октобра на св. Парскеву било је призивање св. Духа, а при том богослужењу присуствовали су сви архијереји, а чиноналствовао је епископ пакрачки Мирон уз асистенцију тројице протосинђела и више свештеника. За тим је држао св. Синод своју прву седницу. *Седнице синодалне су шајне*, те ћемо у своје време, касније тек, саопштити одлуке св. Синода, које су за јавност. Први и главни је задатак св. Синода био, да изабере епископе за упражњене епископске столице. Св. Синод *изабрао је епископе* у седници од уторника 15. (27.) октобра и то *за шелишварску и горњокарловачку епархију*. Записник о избору тих епископа однео је кр. повереник Његовом Величанству на највишу потврду. У овај мах кад ово пишемо — т. ј. у четвртак — држи св. Синод још своја заседања.

— (100-годишњица песника Симе Милутиновића Сарајлије.) У суботу 5. (17.) октобра о. г. прослављена је у Српству *стогодишњица од рођења* знаменитог српског песника *Симе Милутиновића Сарајлије* или, како је он сам себе звао, *Чубре Чојковића*. Стогодишња успомена тога песника-великана слављена је овога пута доста тихо и скромно, јер ће се главна прослава одржати доцније, кад одбор сарајевски прикупи довољно прилога да му подигне достојан споменик. — Сима Милутиновић Сарајлија родио се 5. октобра (неки наши књижевници веле 3. октобра) 1791. године у Сарајеву. У Земуну је најпре почео учити школу; за тим је у Карловцима започео гимназију, а довршио је у Сегедину. После тих свршених наука отишао је у Београд, где је био писар у „Правитељствујушчем Совјету,“ а после Доситија Обрадовића постао је учитељ у лицеју. Живот његов био је доста буран, јер се он борио и у таковском устанку и био заробљен од Турака, те је 15 месеци провео у Видину као баштован и учитељ. За тим је отишао у Кишињев, где су му били родитељи; ту је почео на ново учити, по највише историју. Год. 1825 оде у Липиску, да

штампа своје чувено дело „Србијанка“ Ту је походио универзитет, предао се студирању и познао се са многим немачким књижевницима, као: Гримом, Хердером, Уландом, Гете-ом, Талфијевом итд. Год. 1827. отишао је у Црну Гору, где је био учитељ владици Раду, потоњем славном кнезу и песнику Петру Петровићу Његушу. Године 1730 вратио се у Србију, те је добио службу. Год. 1837 издао је у Липисци више дела својих. Год. 1838. оженио се Маријом Поповићевом, која је најбоље знала тумачити његове песме и коју је с тога назвао „пунктаторком.“ Сима Милутиновић писао је много, бавио се и лирским, епским и драмским песничством; писао је и историју и скупљао народне песме. Главна су му дела: „Србијанка,“ „Зорица,“ „Дика Црногорска,“ „Историја Црне Горе,“ „Историја Србије,“ „Тројесестарство,“ „Тројебратство,“ трагедија „Обилић“ итд. — Сима Милутиновић био је генијалан песник, али му песнички створови у своје време нису нашли достојна уважања, јер му је песничтво нагињало више тадашњем класицизму. Он се истина трудио да се приближи и народном песничству, али то није постигао. А и језик му је био чудноват и доста неразумљив због сиљних скованих речи. Његова радња носи на себи обележје неког прелазног стања у књижевности нашој. — Сима Милутиновић преминуо је у Београду 30. децембра 1847. — Нека је слава и вечна успомена личном песнику Сими Милутиновићу Сарајлији!

— (Споменик дру Вождару Петрановићу.)

Задарски „Српски Глас“ јавља ово: „У Шибенику, у онамошњем православном гробљу, подигнут је и потпуно довршен споменик покојном нашем родољубу и жњижевнику Вождару Петрановићу, народнијем прилозима. Ове прилоге, као што је познато, купио је нарочито одбор у Задру, и то за пренос костију покојног нашег Вождара из Млетака у мјесто његова рођења, и за споменик Пренос је извршен и сад је готов такођер споменик, са новцем, што је од преноса претекао. Споменик је, према срествима, лијеп и врло укусан. На каменом подножју подиже се пирамида, наоколо изрезанијем шарама украшена и окићена. Над пирамидом је крст. У пирамиди утиснута је мермерна плоча и на њој се чита овај натпис: „Српском научењаку, жарком родољубу Дру Вождару Петрановићу — Народ. П. MDCCCLXXIV.“ — Тако је наш народ учинио достојну част своје књижевнику и себи самом.

Покојни Вождар Петрановић заслужио је ово признање. Он је најприје „Српско-Далматинскијем Алманахом,“ па последије „Магазином“ први у Далмацији почео писати српске књиге за народ, стао ширити просвјету и будити српску народну свијест. Он је расправом о „Богумилима“ и другијем дјелима заузео лијепо мјесто у српској књижевности. Учинио је много у опће за народно препорођење и за напредак у Далмацији, јер је преводио законике, писао напутке за судбену струку у нашем народном језику, те тако укло- нио прве препоне, које су увијек најтеже у судовима и управи, гдје је у оно доба искључиво владао талијански језик. За много година, па све до своје смрти, био је предсједник „Далматинске Матице,“ а за његова предсједниковања „Матице“ се подигла и онда је цвјетала, јер се радило и јер су се издавале књиге корисне за народ. Тако је име покојног Вождара скопчано са народнијем препородом у Далмацији. Али сав Србин у души, он је највише задужио српски народ. Народ му је указао своју благодарност и тијем себи самом учинио част, јер се именом „народ“ само онај народ може звати, који зна цијенити, који зна благодаран бити својијем добротворима.“ —

Ч И Т У Љ А. *)

(† Архимандрит Јеротеј Ковачевић). Доби- ли смо ову смрину објаву: „Данас 26. септем- бра о. г. у 3 сата по подне, у 76-ој години жи- вота, хришћански угјешена и с Богом измире- на, позвао је Свевишњи вјернога слугу Својега пред суд вјечне правде, Своје нештојашеља ма- настира Јеротеја Ковачевића, архимандрита- миширофора, егзарха за епархијске манастире, иочаснога члана Епископске Консистоорије задар- ске, члана утемељача сирото-удовичке закла- де, члана Матице Далматинске итд. Земни оста- тци опће љубљенога и незаборављенога покој- ника опојаће се у свето-арханђелском мана- стиру Крци у суботу 28. септ. у 9 сати прије подне, и предати по том мајци земљи у на- рочитој гробници братскога гробља. У Манасти- ру Крци 26 септ. 1891. — Браштво свето- арханђелске Обишељи Крке.“ —

*) Да бисмо могли у овој рубрици достојно испра- тити на онај свет сваког преминулог свештеника, молимо лепо пријатеље овога листа, да нам саопште смртне слу- чајеве, који се догоде, и да напишу по коју реч из жи- вота дотичног покојника.

Задарски „Српски Глас“ пише о врлом покојнику ово :

„Родио се у Шибенику. У свом мјесту рођења учио је основне школе и богословију. У богословију ушао је без велике приправе, а богословија је уређена била на старинску. Али што у школи није могао стећи, допунио је он сам учењем, читањем. У његовој соби на његовом столу, увијек се налазила расклопљена књига. На другом столу нанизане су биле новине, поучне и политичне, што је он примао.

„За млађијех година служио је на парохији, обишао је неке манастире, док се стално оставио у манастиру Крци. Ту је на дуго био управитељ, док га године нијесу савладале. Али увијек до своје смрти био је он морална глава. Био старјешина и домаћин, био „господин“, како су га сви звали у манастиру, и сви они, који су к манастиру приступали.

„Био је прави говорник, слаткорјечив, неисцрпан. Говорник на сваком мјесту. У манастиру Крци, кад се о св. Арханђелу или о св. Сави, српском просветитељу, хиљаде душа развога сталежа слеже; у малој сеоској цркви, као и у градској. Био је говорник на збору сеоском и на политичком састанку, као и у сабору. Свуда је он знао погодити прави тон, ударити у праву жицу; знао је подићи, занијети, укрјепити.

„Био је и он по сред наше политичке борбе. Биран је у сабор два пута, а једном га је сабор бирао у царевинско вијеће.

„О његовом политичком програму немамо шта говорити, кад се сам каже. Син народни, на народни учитељ и свештеник, био је с народом и пред народом, како су захтијевале народне потребе и тежње.

„Има још толико лијенијех успомена из његова живота. Године 1867 ишао је на славенску етнографску изложбу у Москву. Међу осталијем из Далмације био је с њим покојни гроф Иле Јанковић и Хрват поп Данило.

„Али име архимандрита Ковачевића највише је скопчано с манастиром Крком, и с њим ће у предању остати. Задужбина је то народна, светиња народна, уточиште сиромашу, отворена кућа путнику и намјернику. Народ врви даром и поклоном, народ и свијет опет односи. Гостољубље калуђерско познато је. Ко је к манасти-

ру прилазио, свако се хвалио. Нико није питан, како се крсти и како мисли. Свако је примљен уредно и угошћен. А дочек сваки и гозбу зачињала је љубазност архимандрита Ковачевића. Знао је дочекати и исцрпатити, као нико други, и тежака, и трговца и научењака, као што се знао држати у колиби, у господском двору и у најфинијем салону. Тако је и ријеч, и књига, и новина пронијела по свијету име ове српске задужбине и њезину значенитост. О свештенику Ковачевићу можемо само поновити прву ријеч: био је углед правог свештеничког понашања у сваком погледу. С тога је био у свештенству морална снага. Под старост одликовао га је владика Милаш и именовао егзархом далматинскијех манастира.

„Није нам више старца архимандрита. Али име, успомена и лијепа дјела не умиру. Нека нам свијем и од сад буде узор!“

Најпосле саопштава „Српски Глас“ још и ово: „Из *Кистања* нам јављају, да је у суботу 28. септембра свечано тужним начином обављено опело и спровод пок. настојатеља свето-арханђелског манастира Крке, архимандрита Јеротеја Ковачевића, са једанаест свештеника, у присуству свих ц. кр. власти и представништва политичке општине вароши Кистања, свијех Срба Кистањаца и многобројнога народа из околине. На свршетку опела, у име братства, опростио се са незаборављеним покојником и духовним старешином, са узор-свештеником и народним родољубом, високопречасни архимандрит консисторијални г. *Доситије Јовић*. Тужна ријеч његова дирнула је до дна срца све присутне слушаоце и у сваком је изазвала сузу на око. Земни остаци опће љубљенога покојника предани су били матери земљи у нарочитој гробници братскога гробља. — Православна јепархија далматинска губи у покојнику једног од најодличнијих својих чланова, српски народ у кршној Буковици свога дичног наставника у вјери православној и народности српској, манастири наши једног од најпоузданијих својих стубова, а братство манастира Крке узор-старјешину, доброга оца, мудрога сајетника и искреног пријатеља. Буди праху драгог покојника црна земља лака и трајан његов спомен међу нама!“

Књижевне вести.

ИЗАШАО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ

„ОРАО“

ВЕЛИКИ ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР
ЗА ГОДИНУ 1892.

уз сарадњу српских књижевника уређује СТЕВАН В. ПОПОВИЋ.

ГОДИНА ОСАМНАЕСТА.

Овај највећи, најбољи, најлепши, а по томе најјестинији српски календар, који је за ово седамнаест година распрострај у више од 245 000 комада по свима крајевима где год има Срба, штампан је и ове године на лепој, углађеној артаји.

КАЛЕНДАРСКИ ДЕО „Орла“ уредио је професор Андрија М Матић. Овај део доноси: стари и нови календар, црквено рачунање времена, покретне празнике, зодијак (звездана јата) и шта значи, знамените године по Србе, знамените године опште, мухамедански календар, јеврејски календар, време по менама месеца и по ветру; четир годишња времена, сунце и наш сунчаки систем, планету владарку, помрачење сунца и месеца, рађање и залажење планета. — Светли владарев дом у Аустро-Угарској монархији, Аустро-Угарска монархија, православни српски црквени валикодостојници. У сваком поједином лепим значајним урешеном месецу стари и нови календарни, мене месеца, народне и земаљске светковине, предзнаке о години, радње месечне на дому и у пољу, гатање о времену, разне белешке о чувању здравља, уз то чисте, изрубричане листове за бележење.

Забавно-поучни садржај „Орла“ за годину 1892. грана се на ове одељке:

1. Народни добротвори: а) Стефан Кнежевић. б) Драго Памучина, од С. В. П. 2. Забава: а) Деда-Рађа. Слика из српског живота, од С. В. П. б) Дигов посао. Новела из београдског живота, од Симе Матавуља. 3. Пчеларске поуке: О пчели и пчеларењу, од Јована Живановића. 4. Из природе: Азъ всмъ земля и пепелъ! Од С. М. 5. Ратарске поуке: а) О поправљању земље кречом. б) Како се долази до ваљаног семена, од М. Петровића. 6. Вртарске поуке: Ружа, од Ст. Коњовића. 7. Народчо здравље: Вежбајмо, јачајмо своје тело! Од Тих. Остојића. 8. Животописи: а) Александар I краљ Србије. б) Доситије Обрадовић. в) Иван Степановић Јастребов. г) Др. Лаза Лазаревић. д) Др. Јован Туроман. е) Владимир Јовановић. ж) Др. Милан Јовановић. з) Др. Владан Ђорђевић. и) Матија Бан. ј) Владимир Красић. к) Павле Чортановић. л) Пера Топаловић. 9. Уз наше илустрације. Уз овај садржај иду Вашари и Огласи.

Илустрације за „Орла“ израђене су у првим уметничким заводима.

I. Масловна слика: 1. Доситије Обрадовић. II. Ликови: 2. † Стефан Кнежевић. 3. Драго Памучина. 4. Александар I краљ Србије. 5. Иван Степановић Јастребов. 6. † Др. Лаза Лазаревић. 7. Јован Туроман. 8. Владимир Јовановић. 9. Др. Милан Јовановић. 10. Др. Владан Ђорђевић. 11. Матија Бан. 12. † Владимир Красић. 13. † Пера Топаловић. 14. Павле Чортановић. III. Слике из наших крајева: 15. Српска православна црква у Српском Ковину. 16. Кућа у којој се родио српски песник др Јован Суботић у селу Дубрици у Срему. 17. Арбанасе ашикује. 18. Српкиња из Баније. 19. Срби из Баније. IV. Из српског живота: 20. Банатско коло. 21. Поливање додоле. V. Из Србије: 22. Споменик косовским јунацима. VI. Из Црне Горе: 23. Тужбалице наричу за погинулим јунацима. „Орао“ за годину 1892. стоји само 50 новч. или 1 динар.

Наручбуне из Србије прима књижарница Велимира Валожића у Београду, која рабатује 20—25%. Из свију осталих крајева упућују се наручбине на потписану књижарницу и штампарију. Раствуричима и купцима за готово дајемо највећи уобичајени рабат.

На „Орлови“ крили узлетио је „ЦАРИЦ“ мали календар са сликама за год. 1892. Цена му је 20 новч или 2 гроша. Рабат и наручбина као у „Орла“.

Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића у Н. Саду,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ОГЛАСИ.

140

СТЕЧАЈ

1—3

Услед оставке овомесног срп. учитеља, овим се отвара стечај на четвороразредној срп. вероисп. школи са платом од 400 фор. и 1 ланац [à 1600□] и 1470□, на коју земљу учитељ порезу плаћа.

У име перовођства има 10 фор.

Слободан стан од 2 собе, кујну и шталу, и зимњи огрев за школу и учитеља колико треба. —

Изабрани учитељ дужан је у свим прописаним предметима децу обучавати, пофторну школу бесплатно држати, у цркви десну певницу држати и децу у црквеном појању обучавати. Од укупа, где позван буде, добија 50 нов. Првенство имају они, који докажу сведоцбom, да су испит из мађарског језика положили.

Пошто је овде основана књижница, изабрани учитељ дужан је бити бесплатно и књижничар.

Рок стечају је до 8. (20) Новембра 1891 год. Молиоци своје молбенице нека шаљу на шк. Одбор.

У Нов. Св. Ивану 8. (20) Окт. 1891 год. (р. р. Szóregyh.)

А. Чиплић,
перовођа.

Стеван Веселиновић,
председник.

СТЕЧАЈ

141

1—3

Расписује се стечај на *учитељско место у српској школи у Жумберку.*

Плата је учитељска 340 фор. и два комада земље, и леп стан са банштом Новац се месечно издаје.

Учитељ има све школске дужности обављати, недељну школу држати и у цркви појати.

Молиоци са својим сведоцбама ваља да се обрате председнику срп. црквено-школске општине жумберачке.

Рок овог стечају траје четири недеље дана.

Срп. црквено-школска општина у *Жумберку* (Somberek, Vaganya megye) 14. (26.) окт. 1891.

Богољуб Ристић,
председник.

Бр. Е. 359
К. 281 ex 1891.

138

3—3

ЕДИКТ.

У бракоразводној парници Јудите Ратковић, становнице новосадске против супруга јој Стевана Ратковића, непознатог места пребивања — овим се исти Стеван позива, да у року од 60 дана или лично потписаној консисторији — предстане, или место свога пребивања обзнани — пошто ће се у противном случају против њега подигнута парница — и без његова учешћа — сходно постојећим законима довршити.

Из консисторијске седнице, држане у Нов. Саду 9. (21.) септембра 1891.

Консисторија епархије бачке.

К броју 14. — ex 1891.

СТЕЧАЈ.

139

2—3

У српској прав. цркв. општини у Мољу (Бачка жупанија) упражњено је место црквеног певца са годишњом платом од 300 фор. авр, коју ће изабрати у месечним обрцима из благајне политичке општине примати. Даље од сваког мањег сировода где позван буде, од дотичног имаће 20 нов., а ако самртника у цркву носе, имаће 40 нов. и од сваког парастоса по 40 нов.

У дужност цркв. певца спада: како при недељним и празничним, тако исто свакидашњем богослужењу појање и читање, по потреби ма на којој страни певнице обављати, на јектенија одговарати; самртника, где позван буде, уз свештеника опевати и на децу назити. Осим тога по потреби имаће помагати дотичном учитељу у обучавању ученика у појању, облачењу и читању апостола, а на то у цркви по потреби и назити.

Овај избор није сталан; цркв. одбор задржава себи право у свако доба да може цркв. певца из службе отпустити, али свакако ће његово службовање зависити од тачног вршења дужности и моралног владања. Рок пријаве трајаће месец дана од првог уврштења овог стечаја. Онај који жели ово место добити, дужан је поред висмене молбенице и сведоцбе његовог владања лично се пријавити и у цркви појати, јер без тога његова молба неће се уважити.

Из седнице цркв. школ. управног одбора, државне 6. окт. 1891. у Мољу.

Арк. Вуковић,

Иван Тешић,

учитељ и перовођа.

председник управног одбора.

„Српски Сион“ излази сваке недеље н. великом табаку. Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор., на по године 2 фор., а на четврт године 1 фор. За *стране земље* на годину 5 фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожића у Београду.

Поједини бројеви стају 10 новчића.

Претплата и огласи шаљу се издавачкој књижарници и штампарији А. Пајевића у дунавској улици, а рукописи уреднику Сави Петровићу у Новом Саду.

За огласе и објаве плаћа се по 6 новч. од једног реда ситних слова, а за жиг сваки пут по 30 новч.

Рукописи се не враћају.